

K I E S R A A D

Aan de Staatssecretaris van Binnen-
landse Zaken, Mr. J. Kohnstamm
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

onderwerp: adviesaanvraag 's-Gravenhage,
inzake mobiele stembureaus

uw brief: 11 april 1995,
CW95/U398

Geachte heer Kohnstamm,

Bij brief van 20 januari 1995 heeft het college van burgemeester en wethouders van Heemstede zich tot u gewend met het verzoek om te bezien of de mogelijkheid bestaat de kieswetgeving zo te wijzigen dat het gebruik van een mobiel stembureau bij verkiezingen mogelijk wordt, opdat kiezers die slecht ter been zijn in de gelegenheid zouden zijn aldus hun stem uit te brengen. In uw brief van 11 april 1995, CW95/U398, vraagt u de Kiesraad zijn visie hierop te geven.

In het verre verleden heeft de Kiesraad zich in negatieve zin uitgesproken over de invoering van mobiele stembureaus, in het bijzonder op grond van de hoge investeringskosten die daarmee gemoeid zouden zijn (advies van 17 augustus 1970). De Kiesraad is thans van oordeel dat het argument van de hoge kosten niet steekhoudend is, indien het instellen van mobiele stembureaus als facultatieve mogelijkheid in de Kieswet zou worden geregeld. Aan de gemeenteraad kan worden overgelaten te beoordelen of de voordelen van een mobiel stembureau opwegen tegen de daaraan verbonden kosten, waarbij plaatselijke omstandigheden uiteraard een belangrijke rol zullen spelen. Een mobiel stembureau zou niet alleen van belang kunnen zijn ten behoeve van bejaarde en gehandicapte kiezers, doch ook voor kiezers in dun bevolkte gebieden, zoals gedeelten van de provincie Flevoland.

De Kiesraad wijst er op dat de huidige bepalingen van de Kieswet er niet aan in de weg staan kiezers per bus naar een stembureau te vervoeren, een faciliteit die vrijwel dezelfde voordelen biedt als een mobiel stembureau. In Heemstede is hiermee bij de in 1994 gehouden verkiezingen geëxperimenteerd, zo blijkt uit de brief van burgemeester en wethouders.

De Kiesraad is van oordeel dat, indien blijkt dat er behoefte is aan mobiele stembureaus, er geen bezwaar bestaat om in de Kieswet de instelling van zodanige stembureaus mogelijk te maken. Deze stembureaus zullen dan echter, anders dan de gewone stembureaus, niet gekoppeld moeten zijn aan een bepaald

stemdistrict. Zij zullen geen eigen kiezersbestand moeten hebben. Immers kiezers die tot een dergelijk stemdistrict zouden behoren, zouden in dat geval worden beperkt in hun mogelijkheden de stem op het door hen gewenste moment uit te brengen. Zij zouden zich ervan moeten vergewissen op welk tijdstip het stembureau een voor hen bereikbare plaats aandoet en op dat tijdstip ook in de gelegenheid moeten zijn hun stem uit te brengen.

In het "rijdend" stembureau dient daarom naar het oordeel van de Kiesraad alleen te kunnen worden gestemd met een kiezerspas als bedoeld in artikel K 4 van de Kieswet. Een kiezerspas kan door de kiezer tevoren worden aangevraagd bij de burgemeester. Hierbij zij opgemerkt dat kiezers die niet op het juiste tijdstip aanwezig zijn in een mobiel stembureau, altijd de mogelijkheid behouden om met hun kiezerspas de stem uit te brengen in een ander stembureau binnen het gebied waarvoor de verkiezing geldt.

Een stembureau als hier bedoeld, hoeft overigens niet beslist mobiel te zijn. Ook kan worden gedacht aan inrichting van stembureaus waar slechts door middel van een kiezerspas kan worden gestemd, op vaste plaatsen die door veel kiezers op hun reis naar en vanaf het werk worden gepasseerd. Verwezen wordt naar het experiment in de gemeente Utrecht met de vestiging van een stembureau in de hal van het Centraal Station.

Aangezien niet alle voorschriften die gelden voor een gewoon stembureau op deze stembureaus van toepassing zijn, zal de Kieswet enkele specifieke voorschriften voor deze stembureaus moeten bevatten. Daarbij dient onderscheid te worden gemaakt tussen mobiele en niet-mobiele stembureaus waar met een kiezerspas moet worden gestemd.

Ook zal naar het oordeel van de Kiesraad in de wet bepaald moeten worden dat de tijdstippen waarop en de plaatsen waar het mobiele stembureau zitting houdt en de plaatsen waar de stemopneming plaatsvindt, ter openbare kennis worden gebracht.

Het stemmen door middel van stemmachines dient naar het oordeel van de Raad vooralsnog te worden uitgesloten ten aanzien van mobiele stembureaus, aangezien bij het stellen van eisen aan deze machines geen rekening is gehouden met verplaatsingen gedurende de dag der stemming.

Het komt de Kiesraad voor dat, teneinde controle door de kiezers van alle op de dag der stemming door het stembureau te verrichten handelingen mogelijk te maken, de kiezers de bevoegdheid moeten hebben in de ruimte te vertoeven waarin het mobiele stembureau zitting houdt ook tijdens de verplaatsingen.

De Kiesraad heeft zich de vraag gesteld of bepalingen met betrekking tot de hier bedoelde stembureaus moeten worden opgenomen in § 3 van hoofdstuk E dan wel in hoofdstuk K van de Kieswet. Uit een oogpunt van wetssystematiek geeft de Raad de voorkeur aan opneming van deze bepalingen in hoofdstuk K. Immers ook voor de speciale stembureaus voor briefstemmers is een regeling getroffen in het hoofdstuk dat betrekking heeft op het stemmen per brief (artikel M 9).

Gelet op het voorgaande geeft de Kiesraad u in overweging een wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet in te dienen, waarbij na artikel K 11 een tweetal bepalingen wordt toegevoegd, luidende:

"Artikel K 12

1. Burgemeester en wethouders kunnen in hun gemeente stembureaus aanwijzen uitsluitend bestemd voor het uitbrengen van stemmen op de wijze als geregeld in dit hoofdstuk.
2. Burgemeester en wethouders kunnen in afwijking van het bepaalde in artikel J 2, tweede lid, voor de zitting van deze stembureaus afwijkende tijden vaststellen, met dien verstande dat de stemming uiterlijk om negentien uur eindigt. Zij brengen in dat geval deze tijden ter openbare kennis.
3. Het bepaalde in artikel J 17, eerste lid, is niet van toepassing op deze stembureaus.

Artikel K 13

1. Burgemeester en wethouders kunnen in hun gemeente stembureaus aanwijzen die gedurende de dag der stemming op verschillende plaatsen zitting houden. Deze stembureaus zijn uitsluitend bestemd voor het uitbrengen van stemmen op de wijze als geregeld in dit hoofdstuk.
2. Bij deze stembureaus kan slechts door middel van stembiljetten worden gestemd.
3. De bepalingen met betrekking tot het stemlokaal zijn van overeenkomstige toepassing op de ruimte waarin het stembureau zitting heeft, voor zover hierna niet anders is bepaald.
4. In afwijking van het bepaalde in artikel J 2, tweede lid, stellen burgemeester en wethouders de zittingstijden van deze stembureaus vast voor de onderscheiden plaatsen waar zij gedurende de dag der stemming zitting hebben, met dien verstande dat de stemming uiterlijk om negentien uur eindigt. Zij brengen deze tijden en plaatsen ter openbare kennis. Burgemeester en wethouders brengen voorts ter openbare kennis op welke plaats de stemopneming door deze stembureaus plaatsvindt.
5. Het bepaalde in artikel J 17, eerste lid, is niet van toepassing op deze stembureaus.
6. De kiezers zijn bevoegd in de ruimte te vertoeven waar het stembureau zitting heeft, ook gedurende de verplaatsingen, voor zover de orde daardoor niet wordt verstoord en de voortgang van de zitting niet wordt belemmerd."

De Kiesraad,

, voorzitter

, secretaris